

Modul Teorija Montessori pedagogije

Lekcija 4

Otkriće djeteta i upijajući um

Nakon što je promatrala mnogo male djece, Montessori je otkrila da se većina učenja između rođenja i treće godine događa u nesvjesnom i podsvjesnom dijelu. U ovoj fazi djeca nesvjesno upijaju ono što je oko njih. Čini se da primjećuju najsitnije detalje u svojoj neposrednoj okolini i jednako je vjerojatno da će odabrati jedan predmet ili radnju kao i drugu - što god ih zanima. Lutaju, lako im se odvuče pažnja i često brzo prelaze s jedne stvari na drugu. **To ne znači da djeca u ovoj fazi imaju kratak raspon pažnje, već da obraćaju pozornost na sve odjednom.**

"Da bismo pronašli tumačenje dječjih želja, moramo ih znanstveno proučavati, jer su njihove želje često nesvjesne. One su unutarnji krik života, koji se želi odvijati prema tajanstvenim zakonima." - Maria Montessori, *Vlastiti priručnik dr. Montessori*, str. 133-134.

Ono što je također istina u ovoj fazi je da su mnoga osjetilna i motorička iskustva pohranjena u podsvijesti. Montessori je smatrala da je važno da dijete mlađe od tri godine ima širok raspon osjetilnih i motoričkih iskustava jer bi ta iskustva bila pohranjena u podsvijesti i postavila vitalnu osnovu za kasnije učenje.

Djeca od 3 do 6 godina ulaze u razdoblje onoga što je Montessori nazvala svjesnom apsorpcijom.

Iako su još uvijek jako zaokupljena neposrednom okolinom, djeca se u ovoj fazi počinju fokusirati prema unutra, postaju svjesna izbora koje mogu napraviti i žele te izbore napraviti. Ovu djecu privlače svi predmeti i radnje koje im omogućuju da postignu osobno zadovoljstvo i razviju osobne interese i vještine.

Jedan važan cilj Montessori programa za rano djetinjstvo je slijediti vodstvo svakog djeteta i pomoći djetetu da se razvije u samopouzdanog, kompetentnog pojedinca.

Budući da je Montessori vjerovala da je rođenje do šeste tako ključna faza za razvoj svjesnog uma, Montessori programi za rano djetinjstvo posvećuju posebnu pozornost pružanju okruženja koje djeci omogućuje koncentraciju i iskustvo određenih vrsta dosljednog ponašanja svojih učitelja.

Učitelji i drugi odrasli paze na modeliranje ponašanja koje žele vidjeti kod djece. Modeliranje se događa kada se učitelj svjesno ponaša na način koji djeci daje primjer u ponašanju.

Montessori okruženje pruža osjetilna i motorička iskustva koja postavljaju podsvjesne temelje za razvoj akademskih vještina. Na primjer, trogodišnjaci koji rade s određenim materijalom koji se zove Metalni umetci razvijaju fine motoričke vještine koje će im trebati kasnije kada se zainteresiraju za čitanje i pisanje. Metalni umetci primjeri su Montessori materijala za učenje, koji se nazivaju i didaktičkim materijalima, koji odražavaju ideje Montessori metode, osmislila ih je Montessori iz posebnih razloga i prezentiraju se djeci na poseban način. Budući da se dječje vještine i sposobnosti razvijaju tijekom vremena, Montessori materijali za učenje razlikuju se od razine do razine, pri čemu su neki dostupni na jednoj razini, ali ne i na drugoj. Na primjer, djeca rade s gramatičkim simbolima i u ranom djetinjstvu i u osnovnim programima, ali rade s gramatičkim okvirima samo u osnovnim jezičnim umjetnostima. Gramatički okviri klasificiraju i izoliraju različite dijelove govora, a svaki se okvir sastoji od odjeljaka označenih bojama.

Razdoblje rođenja do šeste godine također je obilježeno određenim osjetljivim razdobljima, vremenskim razdobljima kada su, uz obilje mogućnosti, djeca zaokupljena i usmjeravaju svoju pažnju i energiju na jednu stvar, ponekad se čini da su potaknuta razviti određenu vještinu isključujući sve druge. Drugi izrazi za ta razdoblja su "kritična razdoblja" i "prozori mogućnosti" ili **razdoblja posebne osjetljivosti**. Montessori je vjerovala da djeca mogu učiti brže i lakše u osjetljivom razdoblju nego u bilo kojem drugom trenutku - opet, ako im se pruži prilika i vodstvo. Umjesto da kažnjava takvu zaokupljenost ili je pokušava preusmjeriti, Montessori je zagovarala omogućavanje djeci da slijede svoje sklonosti.

Između prve i druge godine kod većine djece prevladavaju dva osjetljiva razdoblja. Prvi karakterizira zaokupljenost učenjem grubih i finih motoričkih vještina kao što su puzanje, hodanje, penjanje uz stepenice, ispitivanje predmeta i uzimanje sitnih predmeta. Drugo osjetljivo razdoblje uključuje upijanje jezika. Jezik se odnosi na način na koji živa bića komuniciraju jedno s drugim, bilo ispuštanjem zvukova, oblikovanjem riječi i rečenica, gestama i izrazima lica ili određenim radnjama. Na usvajanje jezika utječu i senzomotorna inteligencija i percepcija. U osjetljivom razdoblju za usvajanje jezika, mala djeca su fascinirana slušanjem i repliciranjem zvukova. Montessori programi iskorištavaju dječje sklonosti u ova dva osjetljiva razdoblja pružajući brojne mogućnosti za sljedeće:

- učenje prepoznavanja i ponavljanja pojedinačnih glasova koji čine njihov jezik
- naučiti imenovati, prepoznavati i izgovarati nazive predmeta u okruženju

Okolo druge godine života, dva druga osjetljiva razdoblja postaju očita: fascinacija s redom i s brojanjem. U isto vrijeme, svjesni um se također počinje razvijati. Kombinacija ovih čimbenika privlači djecu da preferiraju okruženje koje olakšava pronalaženje stvari i slobodu izbora. Kao što će kasniji dijelovi ovog programa pokazati, okruženje Montessori učionice nije osmišljeno da stimulira djecu bojom, zvukom i pokretom, već da djeci pruži prostor i vrijeme gdje se mogu koncentrirati, lako pronaći i zamijeniti stvari i donositi pozitivne odluke za aktivnosti. Kombinacija ovih čimbenika dovodi do toga da djeca zavole rad sa svim materijalima u Montessori okolini, koji su osmišljeni da pomognu djeci da razviju vještine koje će im trebati za osobni i akademski uspjeh.

Osjetljiva razdoblja koja su tako očita u prvom planu razvoja mogu trajati danima, mjesecima ili čak godinama, a zatim prestati iznenada kao što su i počela (prvi plan razvoja je onaj od 0 do 6 godina).

Mališan koji se stalno želi penjati istim stepenicama i koji tu radnju želi ponavljati svaki dan, jednog dana neće pokazivati poseban interes za penjanje tim stepenicama. Trogodišnjak koji svaki dan želi slagati zagonetke isključujući gotovo sve ostalo, jednog će dana prijeći na neki drugi zadatak od interesa.

Koliko god naša Paola ne razumije puno toga iz muzeja koja posjećujemo prenijeli smo joj ljubav i želju za učenjem u njima

Razvoj mozga

Proučavajući rast i razvoj, moderni istraživači došli su do zaključaka vrlo sličnih Montessori. Evo nekoliko primjera:

- Tijekom prve tri godine života mozak apsorbira više informacija nego u bilo koje drugo vrijeme. Razdoblje od treće do šeste također je vrijeme prilike za veliki rast i razvoj mozga.
- Ponavljanje pomaže u razvoju i održavanju jakih živčanih puteva u mozgu.
- Neuralni putevi koji se razvijaju ponavljanjem u prvim godinama života najstabilniji su tijekom života osobe.
- Uz priliku i obuku, mala su djeca sposobna razviti mnogo više vještina nego što većina ljudi pretpostavlja.
- Mala djeca najbolje uče radeći i promatrajući druge.
- Razvoj motoričkih sposobnosti, mozga te osjeta i percepcije tijekom prvih godina života postavlja važne temelje za kasnije vještine kao što su jezik, čitanje, pisanje i matematika.

- Kontinuirani rad s konkretnim materijalima u osnovnim godinama pruža sredstva putem kojih učenici mogu razviti svoje razumijevanje apstraktnih pojmova i to razumijevanje primijeniti na praktičan način.

Upijajući um

Upijajući um odnosi se na vrijeme od rođenja do 6 godina kada su mala djeca sposobna apsorbirati ogromne količine informacija o okolini putem svojih osjetila.

U tom procesu djeca usvajaju jezik(e), razvijaju motoričke i kognitivne vještine, kopiraju društvene vještine odraslih oko sebe i stječu očekivanja o tome kako će ih svijet tretirati.

Montessori je vjerovala da se u vrijeme upijajućeg uma dječji um ponašao poput spužve koja upija informacije. Dok djeca dostignu osnovnu razinu, većina njih napušta vrijeme upijajućeg uma. Dok osnovnoškolci još uvijek rastu, razvijaju se i uče, oni ne upijaju ogromne količine informacija kao što su to činili kad su bili mlađi niti obraćaju pažnju na sve kao vrlo mala djeca. Kao što je dio lekcije o rastu i razvoju pokazao, većina osnovnoškolske djece razvila je vještinu usredotočivanja svoje pažnje i razmišljanja i može

žonglirati s više od jedne misli, emocije ili sjećanja u svojim umovima odjednom, što ih čini sposobnima za veliki mentalni razvoj.

“Upijajući um” prihvaća sve, vjeruje u sve, jednako prihvaća siromaštvo i tugu, prihvaća svaku vjeru i predrasude i navike svojih ljudi. — Maria Montessori

“Djeca su spužve”: u ovoj rečenici ima mnogo više istine nego što mislimo. Maria Montessori je napisala da je um djeteta od 0 do 6 godina upijajući um, koji procesuirá i internalizira informacije spontano i trenutačno. Sve to do 3. godine dječji um radi potpuno nesvjesno.

Ne samo to. Sve što dijete doživi od 0 do 6 godina bit će sačuvano u njegovom umu – u vrhunskom prirodnom sjećanju smještenom u podsvijesti – i činit će dio odrasle osobe kakva će postati.

Na ovom programu ćete često čitati kako je prvih šest godina života vrlo važno i sve što dijete nauči i doživi zauvijek će mu ostati u podsvijesti.

Roditelji podcjenjuju razdoblje od 0 do 6 godina, ali to nije faza kao svaka druga za našu djecu: to su godine koje će oblikovati ostatak njihovih života. Naježimo se kad pomisliš na to, zar ne?

Primjer odraslih je temeljan u odgoju djeteta, jer istina je da su djeca spužve, ali kako je sama Maria Montessori napisala: spužve upijaju i prljavu i čistu vodu.

Djeca su izvrsni imitatori: dajte im nešto sjajno za imitaciju. — Susan Stiffelman

Naša djeca upijaju stvari kojima ih svjesno i nesvjesno učimo, bogatstvo rječnika kojim se služimo dok govorimo, pokrete koje činimo, geste koje koristimo, izraze našeg lica te zapažaju i najmanje detalje: kako se ponašamo prema svojem okolišu, kako održavamo svoje stvari u redu, ton glasa kojim govorimo, brigu koju poklanjamo svom tijelu.

Ali oni također upijaju naše negativne reakcije i ponašanja, vide kako se nosimo s emocijama poput ljutnje, tuge, frustracije i SVE pohranjuju u svoj upijajući um.

Nastojmo biti pozitivni uzori. Kad smo s njima u autu i netko nam presječe put, ako spustimo prozor i vičemo ljutite riječi - kakav primjer dajemo našoj djeci? Kada u

supermarketu gubimo strpljenje jer je blagajnica jako spora i red je jako dugačak - kakav primjer dajemo svojoj djeci?

Način na koji se odnosimo prema nepoznatim ljudima na ulici i u svakodnevnom životu jednako je važan kao i odnos prema našoj djeci, prijateljima i obitelji.

Maria Prada, Montessori majka i vodič, u svojoj knjizi “Educar en la felicidad: Montessori en el hogar, de la teoría a la práctica” kaže (slobodan prijevod sa španjolskog): “Dječji um možemo usporediti sa gradom u izgradnji u kojem nastaju zgrade, ulice i trgovi. To su temelji koji će čovjeka pratiti do kraja života. Mozak odrasle osobe već je izgrađen grad. Možete graditi zgrade na periferiji ili napraviti male promjene u osnovnoj strukturi koja je stvorena u prvoj fazi.”

Roditelj ima prekrasnu privilegiju biti dio izgradnje djetetova osobnog grada: to je odgovornost koliko i prilika.

Kretanje: razumni oblici aktivnosti

I prije nego što sam postala majka primijetila sam da se koncept dobrog djeteta nasuprot lošeg/zločestog djeteta jako pretjerano koristi.

“Emanuela je tiha djevojčica”, često su mi govorili.

“Ah, kako si sretna što imaš dobru djecu”, rekli bi mi često.

Pogotovo u svijesti starijih generacija - od kojih su bake u parku najočiti primjer - dobro dijete je mirno dijete, koje se previše ne miče, koje ne smeta. Naprotiv, nestašno je dijete koje nikad ne miruje, ne sluša i trči s jedne strane na drugu.

Mi roditelji se možemo (i moramo) boriti protiv ovog mentaliteta i ovih etiketa razmišljajući u okvirima razumnih oblika aktivnosti.

Kad god vaše dijete radi nešto što smatrate neprikladnim, prije nego što kažete “Prestani to raditi” ili “Smiri se” ili “Budi miran!”, razmislite je li to što ono radi doista neprihvatljivo ili je to razuman oblik aktivnosti (čak i ako vama osobno to smeta).

Važan dio Montessori filozofije je promatranje dječje aktivnosti i kretanja kao nečeg ne samo pozitivnog, već i neophodnog za njihov razvoj.

*Prva predodžba koju dijete mora steći da bi steklo aktivnu disciplinu je predodžba o dobru i zlu. Posao odgajatelja je spriječiti dijete da, kao u starom obliku discipline, pobrka dobro s nepokretnošću, a loše s aktivnošću; jer je naša svrha predisponirana za aktivnost, za rad, za dobro; **ne za nepokretnost, za pasivnost, za poslušnost.** — Maria Montessori*

Montessori škole su osmišljene oko pokreta. Djeca u Dječjoj kući (učionica od 3-6 godina) ne samo da ne sjede za klupama i mogu se slobodno kretati u okruženju, već i vodiči, kada iznose gradivo, to čine daleko od mjesta gdje se taj materijal nalazi na policama: dijete ide naprijed-natrag, ponekad prelazeći cijelu učionicu desetke puta, kako bi donijelo sve dijelove materijala do vodiča (učitelja), a zatim radi isti postupak kako bi ih vratilo natrag nakon što završi s korištenjem.

Kretanje je jedna od temeljnih djetetovih potreba: naš posao kao roditelja je omogućiti djetetu što je moguće slobodnije kretanje. Možda naše dijete ne može biti mirno i želi bez prestanka trčati oko stola u restoranu: umjesto da tražimo od djeteta da mirno sjedi, biramo restoran u kojem možete sjediti vani na malom trgu ili na plaži uz more gdje će vaše dijete slobodno trčati. Bit će to ugodnije iskustvo za svih.

Od iznimne je važnosti omogućiti kretanje djeteta u granicama mogućeg i sigurnog.